

наук. ступеня доктора юрид. наук: спеціальність 12.00.12 / Антоніна Семенівна Токарська. - К., 2008. - 38 с.

6. Балинська О.М. Правова комунікація: вербально-біхевіористський підхід: [монографія] / О.М. Балинська. - Львів: ПАІС, 2008. - 212 с.

7. Балинська О.М. Семиотика права: монографія / О.М. Балинська. - Львів: ЛьвДУВС, 2013. - 416 с.

8. Крейдлин Г.Е. Семиотика, или Азбука общения: [учеб. пособие] / Г.Е. Крейдлин, М.А. Кронгауз. - М.: Флинта: Наука, 2009. - 5-е изд. - 240 с.

9. Иойрыш А. Правовые и этические проблемы клонирования человека / А. Иойрыш // Государство и право. - 1998. - № 11. - С. 87-93.

10. Философия права Льва Петражицкого // Кодекс. Правовой научно-практический журнал. - 2000. - № 1. - С. 10-11.

11. Пустой знак // Энциклопедия современной эзотерики. - [Электронный ресурс]: <http://filosofi-online.ru/filosofskij-slovar/524-pustoj-znak.html>

12. Лебедев М.В. Стабильность языкового значения /

М.В. Лебедев; изд. 2-е. - М.: Изд-во ЛКИ, 2008. - 168 с.

13. Бронуэн М. Словарь семиотики / М. Бронуэн, Р. Фелицитас - М.: Книжный дом "ЛИБРОКОМ", 2010. - 256 с.

14. Моррис Ч. Основания теории знаков / Ч. Моррис // Семиотика: Антология / Сост. Ю.С. Степанов; изд. 2-е, испр. и доп. - М.: Академ. проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2001. - 702 с. - С. 45-97.

15. Мережко А. Психологическая теория международного права (публичного и частного): [монографія] / А. Мережко. - Одесса: Фенікс, 2012. - 244 с.

16. Мережко А. Юридическая семиотика и юридическая герменевтика / А. Мережко // Государственная практика: Газета украинских юристов. - [Электронный ресурс]: <http://www.pravo.ua/article.php?id=10001433>

Бортняк А. Ф.

здобувач кафедри

теорії та історії держави і права ЛьвДУВС

Надійшла до редакції: 17. 11. 2013

УДК 811.161.2

БИОМЕТРИЧНІ ПАСПОРТА: ЗАХИСТ ЧИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН?

Ярмакі Х.П.

Штульман І.В.

Сутність паспорта як документа, що посвідчує особу, на кожному етапі історичного розвитку держави розглядалась по-різному.

Історія свідчить, що ще в період рабовласницької держави існували спеціальні позначки, які певною мірою виконували функції паспорта. Так, ще в Стародавньому Вавилоні особистість раба визначалась повішеною на шию табличкою з його ім'ям, ім'ям рабовласника й особливим клеймом (татуванням на тілі) [1, 22].

У Росії паспорт або так звані "проїзні грамоти" були введені київськими й новгородськими князями для документування та обліку населення з метою здійснення контролю над податками [2, 91].

У XVIII ст. основним державним органом, на який було покладено функції обліку населення, контролю за його пересуванням, стала поліція. Паспортно-реєстраційна система в цей період служила засобом, за допомогою якого держава здійснювала контроль за пересуванням населення не тільки з метою сплати податків, а й з метою здійснення рекрутського набору.

У 60-70 роках XIX ст. відбулося реформування паспортної системи. Так, 1 січня 1895 р. було прийнято "Положення про вид на проживання", яким вводився новий зразок паспорта [3]. У той час паспорт продовжував виконувати фіскальну функцію й функцію обліку населення, але також був засобом регулювання відносин у сільському господарстві, адже лише тільки після 1906 року селянам було дозволено вільно вибирати місце проживання [4, 52].

Вперше визначення поняттю "паспорт" надав професор І.С. Андрієвський, під яким він розумів "видане державою підданому, який виїжджає за кордон, формальне посвідчення особи у вигляді вандербуха, що видається німецькими державами промисловцям, що виїжджають, або у вигляді простого посвідчення, пред'явник якого є підданим певної держави" [5, 240].

Революція в Росії 1917 р. вплинула й на паспортну

систему держави. У перші роки радянської влади паспорт та паспортна система не вводилися. Але необхідність обліку трудових ресурсів, боротьба за нетрудовими елементами, бажання привернути їх до активної трудової діяльності зумовили впровадження документа, який значною мірою виконував би функції паспорта, - трудової книжки [6, 296-297].

Після революції проблемами теорії паспорта займалися вчені І.І. Євтихіїв, С.С. Студенікін, В.С. Кобалевський та інші. Так, В.С. Кобалевський вважав, що паспорт відрізняється від простого посвідчення особи тим, що є документом, відсутність якого тягне за собою ті чи інші небажані правові наслідки: кримінальне покарання, висилку за місцем проживання, відмова в прописці і т.ін. [7, 220].

У червні 1923 р. був введений новий зразок паспортного документа, який видавався на термін три роки громадянам, яким виповнилося 16 років. Проте вже з січня 1924 року на всій території РРФСР і УРСР паспорти та інші види на проживання були анульовані.

Слід зазначити, що паспортна система на ранніх етапах становлення радянської держави мала свої особливості. Так, однією з них було здійснення паспортизації населення лише в чітко визначених законодавством місцевостях. Крім того, паспорти могли отримати лише мешканці міст, робочих селищ, радгоспів і новобудов, а колгоспники були позбавлені такої можливості. Жителі сільської місцевості отримували паспорт лише в разі виїзду з району для навчання, роботи або проживання до міста. Але це можна було здійснити лише з дозволу сільської ради, яка могла прийняти таке рішення за згодою голови колгоспу чи директора радгоспу. Це був чітко налагоджений партійно-колгоспний механізм закріпачення жителів сільської місцевості.

Більше схожий на сучасний паспорт громадянина документ з'явився в 1974 році, коли Рада Міністрів СРСР затвердила нове Положення "Про паспортну систему в

СРСР”, яким були встановлені єдині правила паспортної системи, особливістю яких було отримання безстрокових паспортів з 16 років і обов’язкове вклеювання фотографії особи у віці 25 і 45 років [8].

Отже, паспортно-реєстраційна система в процесі розвитку суспільних відносин регулярно зазнає трансформації, тоді як однією з функцій держави є забезпечення її реалізації на належному рівні. Слід підкреслити, що з 2001 року в багатьох країнах зміни в паспортно-реєстраційній системі переважно спрямовані на підвищення рівня громадської безпеки, зокрема шляхом внесення в документи, що посвідчують особу, біометричних даних людини.

Слід зазначити, що в Україні спроби ввести в ужиток паспорта, які містили б біометричні дані людини, тривалий час зазнавали невдачу з різних причин. Однак 20.11.2012 року був прийнятий ЗУ “Про Єдиний державний демографічний реєстр і документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу або її спеціальний статус” [9] (далі - Закон), яким передбачено ряд суттєвих змін у паспортно-реєстраційній системі України. Деякі нововведення цього Закону, зокрема створення й впровадження біометричних паспортів і супутніх їм систем реєстрації, викликали дискусію в колах науковців і правознавців, співробітників органів державної влади та громадян.

Метою даної статті є формування на основі аналізу відповідної нормативно-правової бази, існуючих поглядів на реалізацію паспортної системи в Україні та зарубіжного досвіду науково-обґрунтованих висновків про доцільність, необхідні умови й наслідки запровадження біометричних паспортів.

Насамперед слід зазначити, що Законом передбачено створення й ведення єдиного державного демографічного реєстру, тобто електронної інформаційної телекомунікаційної системи, призначеної для зберігання, захисту, обробки, використання й поширення визначеної законом інформації про особу та про її документи, що оформляються із застосуванням засобів Реєстру, із забезпеченням дотримання гарантованих Конституцією України свободи пересування й вільного вибору місця проживання, заборони втручання в особисте й сімейне життя, інших прав і свобод людини та громадянина.

До Реєстру вноситься певна інформація про особу. Документи, оформлення яких передбачається цим Законом із застосуванням засобів Реєстру, згідно з їх функціональним призначенням поділяються на: 1) документи, що посвідчують особу й підтверджують громадянство України: а) паспорт громадянина України; б) паспорт громадянина України для виїзду за кордон; в) дипломатичний паспорт України; г) службовий паспорт України; д) посвідчення особи моряка; е) посвідчення члена екіпажу; ж) тимчасове посвідчення громадянина України; 2) документи, що посвідчують особу й підтверджують її спеціальний статус: а) посвідчення водія; б) посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон; в) посвідка на постійне проживання; г) вид на проживання; д) картка мігранта; е) посвідчення біженця; е) проїзний документ біженця [9].

Слід підкреслити, що документи, які посвідчують особу, що підтверджують громадянство України або спеціальний статус особи, видані раніше набрання чинності цим Законом, діють до закінчення терміну їх дії й не підлягають обов’язковій заміні.

Відповідно до Закону кожен громадянин України незалежно від віку зобов’язаний отримати паспорт громадянина України. Паспорт громадянина України оформляється всім особам, починаючи від народження й незалежно від віку на кожні 10 років. Паспорт громадянина України виготовляється у формі картки, що містить безконтактний електронний носій, який містить таку інформацію: 1) назва держави; 2) назва документа; 3) ім’я особи; 4) стать; 5) громадянство; 6) дата народження; 7) номер запису в Реєстрі; 8) номер документа; 9) дата закінчення терміну дії документа; 10) дата видачі документа; 11) уповноважений суб’єкт, що видав документ (код); 12) місце народження; 13) оцифрована фотографія особи; 14) оцифрований підпис [9].

Український варіант біометричних документів, згідно з прийнятим законом і стандартам ІСАО (Міжнародної організації цивільної авіації), міститиме в собі два види даних: основні та додаткові. До основних відноситься докладна інформація про людину - оцифрована фотографія особи (можливо, навіть 3D-зображення); оцифрований підпис; прізвище, ім’я; число, місяць, рік народження; дані про термін дії документа й т. ін. Додаткові відомості - це відбитки пальців.

Важливо підкреслити, що Законом передбачено, що особам, які через свої релігійні переконання відмовляються від внесення інформації на безконтактний електронний носій, імплантований у відповідний бланк документа, гарантується право на відмову від отримання такого документа або від внесення інформації на безконтактний електронний носій [9].

Паспорти громадян України для виїзду за кордон також стануть біометричними. Крім іншої інформації, у них можна буде вносити відбитки пальців, що значно спростить отримання віз для в’їзду в більшість країн, а також проходження прикордонного контролю. На біометрику планується поступово перевести й інші документи, що посвідчують особу.

Обмін паперових внутрішніх паспортів на пластикові ID-картки буде поступовим. Людям до 45 років нові документи видаватимуть у міру того, як з’явиться необхідність вклеювати фотографії (нагадаємо, це потрібно в 25 і 45 років) або за бажанням. Громадянам, що досягли 16 років, біометричні паспорти видаватимуть відразу. Паспорти для виїзду за кордон будуть мати форму книжки з чіпом. Обмінити старі закордонні документи на біометричні можна буде або за бажанням, або після закінчення терміну дії старих паспортів. У будь-якому разі з 1 січня 2015 року Україна повинна перейти на біометричні паспорти для виїзду за кордон.

Слід зазначити, що прийняттю цього Закону передувало ветовання його Президентом України, і навіть після того, як зауваження Президента України були враховані законодавцями, цей Закон піддається критиці з боку деяких громадян, державних службовців і представників влади. Так, основне невдоволення останніх стосується наступних аспектів.

По-перше, у Законі існує термінологічна плутанина: замість нинішнього внутрішнього паспорта вводиться пластикова карта, але вона зберігає стару назву - “паспорт громадянина України”. Виходячи з міжнародної практики, паспортом називають документ, оформлений у вигляді книги, призначений для виїзду за кордон, а внутрішній пластиковий ідентифікатор називають “посвідченням особи” (ID-карткою). У багатьох країнах світу існує єдиний документ - ID-картка з чіпом, на яку зане-

сені ті чи інші біометричні дані. Українцям, як і раніше, доведеться отримувати два документи: внутрішній і для виїзду за кордон.

По-друге, відсутність у новому паспорті громадянина України відомостей про місце проживання. Оскільки значна кількість адміністративних і соціальних послуг прив'язані до місця проживання особи, громадянам доведеться регулярно звертатися до чиновників за довідками про місце проживання, оскільки в паспорті ця інформація не передбачена, а адміністративні послуги (отримання довідок) необхідно оплачувати.

По-третє, незрозумілими є природа й призначення такого документа, як “Карта мігранта” (стаття 35), адже для іноземців і осіб без громадянства, які перебувають тривалий час на території України, передбачений “Вид на проживання” (стаття 31) і “Вид на тимчасове проживання” (стаття 32), а для біженців - “Посвідчення біженця” і “Проїзний документ біженця” (статті 33 і 34). Поняття “мігрант” взагалі не прописано в законодавстві України, тому не вимагає документального посвідчення.

По-четверте, незрозуміло, чому види на тимчасове й постійне проживання мають термін дії всього один рік. Це було б виправдано для посвідки на тимчасове проживання, тоді як посвідка на проживання могла би мати більш тривалий термін дії.

По-п'яте, серйозні дискусії розгортаються з приводу того, що введення електронних біометричних паспортів загрожує створенням в Україні поліцейської держави, особливо враховуючи серйозні сумніви в можливостях держави захистити конфіденційну інформацію про кожного громадянина. На думку Уповноваженого з прав людини, незважаючи на задекларовану в Законі мету (створення єдиної системи реєстрації населення), названий документ порушує основні права й свободи людини, не відповідає Конституції України, а також міжнародним угодам і стандартам у сфері захисту приватного життя. Так, реалізація Закону тягне за собою посилення впливу держави на приватне життя людини, отже, порушується ст. 32 Конституції України. Концентрація надлишкової кількості інформації про особу, особливо без конкретно визначеної мети, становить реальну загрозу основним правам і свободам людини, у свою чергу, загрожує створенню поліцейської держави з ознаками тоталітарного режиму, оскільки веде до тотального контролю за людиною з боку держави [10].

На нашу думку, можна погодитися з низкою зауважень до зазначеного Закону, проте загалом світова практика довела доцільність подібних державних реєстрів і біометричних паспортів, які спрощують систему нагляду за дотриманням правил паспортно-реєстраційної системи, сприяють протидії незаконній міграції, однак механізм дії цього Реєстру повинен бути відпрацьований і гарантувати повну безпеку даних, які в ньому містяться.

На нашу думку, можна погодитися з доцільністю перейменування паспорта громадянина України на посвідчення особи, а також з необхідністю віднесення до даних, які вносяться в паспорт, даних про місце реєстрації місця проживання (перебування) особи. Хоча частина 9 ст. 21 Закону й передбачає можливість внесення до паспорта громадянина України додаткової змінної інформації, передбаченої Законом, не розкривається зміст такої додаткової інформації, що може призвести до бюрократичних перепон. Необхідно на законодавчому рівні визначити, які відомості можуть відноситись до додаткової змінної інформації.

Крім того, слід погодитися з тим, що термін дії посвідки на проживання є необґрунтовано замалим, і його збільшення до 5 років сприятиме, по-перше, суттєвому розмежуванню видів на постійне й тимчасове проживання, по-друге, зменшенню навантаження на відповідні структурні підрозділи органу, уповноваженого такі документи видавати.

До того ж, на нашу думку, недоцільно вводити додатковий документ для іноземців, біженців і осіб без громадянства у вигляді картки мігранта, в якій дублюється інформація, що міститься у виді на постійне проживання, вид на проживання, посвідчення біженця і проїзний документ біженця, оскільки це також створює додаткові бюрократичні бар'єри.

Ще одним досить спірним нововведенням є покладання обов'язку на кожного громадянина України, незалежно від віку, отримати паспорт громадянина України. Паспорт громадянина України оформляється всім особам, починаючи від народження й незалежно від віку на кожні 10 років.

По-перше, це нововведення ускладнює процедуру реєстрації батьками новонародженої дитини. Так, якщо раніше реєстрація факту народження дитини здійснювалась у державних органах реєстрації актів цивільного стану, які були уповноважені видавати свідоцтво про народження дитини, то на сьогодні в переліку документів, що посвідчують особу, свідоцтво про народження відсутнє. З моменту народження дитини, документом, що посвідчує особистість має бути паспорт громадянина України, який видається в територіальних підрозділах міграційної служби. Таким чином, процедура отримання відповідних документів на новонароджену дитину ускладнюється. Оскільки, відповідно до п. 3 ст. 13 Закону України “Про державну реєстрацію актів цивільного стану” державна реєстрація народження дитини проводиться не пізніше одного місяця з дня її народження, а в разі народження дитини мертвою - не пізніше трьох днів, Сімейним кодексом України, зокрема ст. 144, на батьків покладено обов'язок зареєструвати народження дитини в державному органі реєстрації актів цивільного стану.

Невиконання цього обов'язку є підставою для притягнення батьків до відповідальності, передбаченої ч. 2 ст. 212¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення. Статтею 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення посадовим особам органів державної реєстрації актів цивільного стану надано право складати протоколи про адміністративне правопорушення на батьків або одного з них у разі несвоєчасної реєстрації народження дитини. Отже, батькам протягом місяця з моменту народження дитини необхідно з'явитися в державні органи реєстрації актів цивільного стану (куди, до речі, можуть з'являтися самі батьки, без дитини, з відповідною медичною довідкою з пологового будинку), після чого слід звернутися до територіального підрозділу Державної міграційної служби для отримання паспорту (обов'язково з дитиною (що, до речі, є незручним, оскільки дитина ще маленька, і багато батьків досить обґрунтовано, з медичної точки зору, не бажають активного спілкування дитини зі сторонніми особами), оскільки необхідно заносити до паспорту біометричні дані). Виникає питання про доцільність отримання дитиною такого документа, як паспорт. Будучи правоздатною, дитина є абсолютно недієздатною до певного віку (14 років), тобто не має права самостійно реалізовувати свої права і обов'язки, а отже, і необхідності в паспорті не має.

По-друге, не зрозуміло є аргументація законодавця щодо встановлення 10-річного терміну дії паспорта громадянина України. На наш погляд, таке нововведення призведе до надмірного навантаження на органи державної влади й до зайвих витрат громадян України, оскільки безкоштовно паспорт громадянина України видаватиметься лише вперше. Видача біометричних паспортів повинна субсидіюватись державою. Можливо, такий термін дії паспортів пояснюється тим, що біометричні паспорти більшості країн оснащені полікарбонатною сторінкою, яка містить інтегрований безконтактний чіп, і розрахованої на 10 років. Слід підкреслити, що в більшості країн термін дії біометричного паспорта - десять років, у Молдові - сім років. Втім, рекордсменом у цьому сенсі є Фінляндія, де пластиковий паспорт з мікрочіпом необхідно отримувати кожні п'ять років.

Для аналізу доцільності введення біометричних паспортів слід звернути увагу на досвід зарубіжних країн.

Відзначимо, що з 1 квітня 2011 року в 188 країнах розпочато перехід на біометричні паспорти. Вони введені відповідно до рекомендацій Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО). Чому саме цієї організації? Ідея створення біометричних документів виникла в США після трагічних подій 11 вересня 2001 року. У 2002 році представники 188 країн світу підписали Новоорлеанську угоду, в якій біометрію особи визнано основною технологією ідентифікації для паспортів і в'їзних віз наступного покоління. Лідером у цьому питанні став Пакистан, де біометричні паспорти стали видавати у 2004 році. В Україні рішення запровадити біометричні паспорти прийняли у 2007 році, але закон про них - тільки нещодавно [11]. Біометрію зобов'язані використовувати всі країни, які є членами Міжнародної організації цивільної авіації, зокрема й Україна, яка входить в цю організацію з 1992 року. Крім того, згідно з рішенням ОБСЄ, всі країни, які є членами цієї організації, повинні перейти на біометрію до 1 січня 2015 р. [12].

Крім цього, Рада Європейського Союзу 13 грудня 2004 прийняла постанову, згідно з якою в проїзних документах, поряд з біометрією обличчя, має застосовуватися й біометрія відбитків пальців. Природно, що виконання цього рішення є обов'язковим для виконання й країнами-кандидатами на вступ до Європейського Союзу. Це рішення ставить метою підвищити безпеку документом і його власником і таким чином підвищити захист від підробок або шахрайства з використанням чужих паспортів. Зобов'язання надавати відбитки пальців при оформленні паспортів не буде поширюватися тільки на дітей до 12 років. Прийняті правила передбачають також принцип "одна особа - один паспорт", як додатковий захід безпеки, тобто до паспорту батьків не вносяться дані про дітей.

На сьогодні в Азербайджані продовжується вдосконалення системи ідентифікації громадян. Наразі до випуску готують паспорта нового покоління - з чіпом, на якому зберігатимуться біометричні дані громадян, і які об'єднують вже існуючі посвідчення особи та закордонні паспорти. Список особистих даних власника поповнять відбитки пальців, параметри голосу або сітківки очей. Фахівці впевнені, що нова система дозволить ефективно контролювати безпеку кордонів, вести боротьбу з нелегальною міграцією та організованою злочинністю [13].

На території республіки Узбекистан діють три види біометричних паспортів з електронними носіями: паспорт громадянина Республіки Узбекистан, дипломатичний

паспорт Республіки Узбекистан, а також виїзний документ для осіб без громадянства. Слід підкреслити, що чинний паспорт дійсний до 31 грудня 2015 року. Е-паспорт узбеків містять електронний чіп, в якому зберігається вся анкетна інформація, внесена в документ, а також відбитки пальців його власника [14].

У Росії 29.12.2012 виданий Указ Президента Російської Федерації № 1709 "Про паспорт громадянина Російської Федерації, що посвідчує особу громадянина Російської Федерації за межами території Російської Федерації, що містить на електронному носії інформації додаткові біометричні персональні дані його власника". Зокрема, в Указі зазначається, що з метою забезпечення конституційних прав громадян РФ за кордоном і підвищення захищеності паспортів передбачається введення в дію паспорта громадянина РФ, що посвідчує особу громадянина Росії за межами РФ і містить на електронному носії інформації додаткові біометричні персональні дані власника, а саме - відбитки пальців обох рук [15].

У свою чергу, громадянам Молдови з 1 січня 2012 року видаються тільки паспорти, що містять біометричні дані. Видача паспортів виключно з біометричними даними є обов'язковою умовою, висунутою Європейським Союзом Республіці Молдова з метою лібералізації візового режиму з Європейським Союзом. Впровадження паспортів з біометричними даними зумовлено необхідністю підвищення рівня безпеки документів, запобігання та протидії незаконній міграції. До речі, діти до 12 років звільняються від обов'язкового внесення своїх цифрових відбитків пальців до паспорту. На обкладинці біометричного паспорта міститься міжнародний знак, який позначає чіп паспорта. Чіп є пристроєм додаткової безпеки, який забезпечує біометричний паспорт підвищеним рівнем захисту від підробки або будь-яких інших порушень. При пред'явленні паспорта з біометричними даними для прикордонного контролю відбувається встановлення особи людини методом порівняння фотографії, що міститься в чіпі, із зображенням, отриманим цифровою камерою. За допомогою спеціального пристрою відбувається зчитування відбитків пальців і подальше встановлення особи власника методом порівняння отриманої інформації з даними, що містяться в чіпі. Термін дії біометричних паспортів становить 7 років, а термін дії біометричних паспортів, виданих дітям віком до 7 років, становить 4 роки. Паспорти, що не містять біометричних даних, видані до вказаної дати й знаходяться в обігу, будуть дійсними до кінця їх терміну дії.

В Естонії виключно біометричні паспорти видають ще з 2007 року. З 2009 року в чіп документа записуються, крім анкетних даних (ім'я та прізвище, дата народження, громадянство), і біометричні дані (фотографія особи, а також зображення відбитків пальців). Впровадження біометричних паспортів в Естонії є умовою для встановлення безвізового режиму із США.

У Європі вважають, що крім більш високого ступеня безпеки, біометричні документи надають громадянам ще й більш високий рівень комфорту. Так, у Німеччині громадяни можуть по Інтернету вирішувати свої питання в держустановах, наприклад, подавати податкові декларації. З часом число держпослуг, доступних у режимі онлайн, збільшуватиметься, обіцяють у німецькому уряді. Так, у Берліні вже пройшла тестування онлайн-процедура реєстрації автомобілів. Цікаво, що в німецькій біометричній паспорті відбитки пальців вносяться за бажанням, а зріст і колір очей громадянина зазначається в обов'язковому

порядку [16].

На основі проведеного нами аналізу, можна зробити висновок, що біометричні паспорти мають ряд переваг. Головна перевага біометричного паспорта полягає в тому, що на пунктах прикордонного контролю деяких країн встановлено обладнання, що зчитує дані з мікрочіпа. Така процедура скорочує час введення даних про особу, яка перетинає кордон, у прикордонну систему. На сьогодні в багатьох країнах створені спеціальні коридори для мандрівників з електронними паспортами, черга в яких рухається значно швидше. Завдяки зберіганню біометричних даних у паспорті, порівняння пред'явника паспорта й даних, що зберігаються в паспорті (фотографія особи, відбитки пальців та інші) виконує автоматика. Такий підхід знижує ймовірність суб'єктивної помилки контролера, скорочує час ідентифікації й прискорює процес прикордонного контролю. Однак слід зазначити, що на сьогодні навіть у країни з жорсткими вимогами щодо віз (США, Великобританія, Канада, Німеччина й ряд країн Євросоюзу) можливий в'їзд як по біометричному, так і звичайному паспорту. Крім цього, метою введення біометричних паспортів є підвищення рівня безпеки та якості міжнародних цивільних авіаперевезень, захищеності документів, що посвідчують особу, від підробки, протидія незаконній міграції, організованій злочинності, підвищення рівня комфорту. Все це - переваги, які надають документи з електронним носієм інформації.

Отже, на нашу думку, введення біометричних паспортів може сприяти захисту прав і свобод людей, спрощенню системи їх реалізації. При цьому обов'язковою умовою має бути абсолютна готовність держави реалізувати належним чином це нововведення (технічна та юридична). Юридична складова реалізації вимагає не тільки прийняття єдиного нормативно-правового акта про введення біометричних паспортів, але й передбачення детальної правової регламентації цього нововведення, узгодження з ним всіх існуючих нормативно-правових актів. Технічна складова вимагає відповідної фінансової готовності держави до реалізації цього нововведення з урахуванням розроблених міжнародних стандартів [17, 18] у цій сфері для забезпечення надійного захисту даних і щоб уникнути необґрунтованих фінансових витрат людей. А вже договір між державою та людиною побудований на тому, що люди згодні зазнавати деякі обмеження своїх прав в обмін на їх захист з боку держави, який, у свою чергу, має дві складові: відповідна правова регламентація й належна реалізація. До того часу, поки держава зосереджує увагу тільки на одній складовій свого обов'язку, права й свободи людей перебуватимуть під загрозою порушення.

Література:

1. Черниловский З.М. Всеобщая история государства и права. - М., 1983. - 187 с.
2. Спектр Е.И. Паспортно-визовый режим: правовое регулирование // Журнал российского права / Е.И. Спектр. - 2001. - № 3. - С. 90-98.
3. Паспортная система до и после отмены крепостного права. - [Электронный ресурс]: <https://sites.google.com/site/marhexonomy/works/works12/2ssylka5/2ssylka52>.
4. Николаева Т.Б. Паспортная система России: формирование и механизм функционирования во второй половине XVII - начале XX в. (историко-правовой анализ): дис. ... кандидата. юрид. наук: 12.00.01 / Николаева Татьяна Борисовна. - Н. Новгород, 2003. - 221 с.
5. Андриевский И.Е. Полицейское право: 2-е изд.

испр. и доп. - С.-Пб.: Тип. Прагц, 1874. - Ч. 1 Введение и часть 1, полиция безопасности. XVII. - 648 с.

6. Ярмак Х.П. Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні: Дис. доктора юрид. наук: 12.00.07 / Ярмак Христофор Петрович. - Х., 2006. - 437 с. - С. 296-297.

7. Ковалевский В. Советское административное право. - М.: Госюриздат, 1924. - 270 с.

8. Развитие паспортной системы в условиях укрепления административно-командной системы СССР. - [Электронный ресурс]: <http://www.ufms-ural.ru/ccsr/>.

9. Закон України "Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус" від 20.11.2012 № 5492-VI. - [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5492-17/print1333571674562819>.

10. Уповноважений з прав людини Валерія Лутковська звернулась зі зверненням до Президента з пропозицією ветовати Закон України "Про Єдиний державний демографічний реєстр". - [Електронний ресурс]: http://www.ombudsman.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2105:2012-10-16-06-32-18&catid=14:2010-12-07-14-44-26&Itemid=75.

11. Биометрические паспорта будут выдавать уже с нового года. - [Электронный ресурс]: <http://kp.ua/daily/211112/367191/>.

12. Введение биометрических паспортов. - [Электронный ресурс]: <http://www.yurist.kharkov.ua/news/drugienovosti-komentari/vedenie-biometricheskih-pasportov.html>.

13. Биометрические паспорта внедрились даже в Азербайджане. - [Электронный ресурс]: <http://www.bagnet.org/news/tech/179755>.

14. В Узбекистане началась выдача биометрических паспортов. - [Электронный ресурс]: <http://www.bagnet.org/news/world/165456>.

15. Россия получила биометрические загранпаспорта. - [Электронный ресурс]: <http://telegraf.com.ua/rossiya-insng/rossiya-poluchila-biometricheskie-zagranpasporta.html>.

16. Войченко А. В Германии владельцы биометрических паспортов смогут, не выходя из дома... зарегистрировать купленный автомобиль // Экономические известия. - 19 октября 2012.

17. Машиночитываемые проездные документы. Ч. 1. Машиночитываемые паспорта. - 2006. - Международная организация гражданской авиации. - [Электронный ресурс]: <http://www.icao.int/Security/mrtd/Downloads/Doc%209303/Doc%209303%20Russian/Doc%209303%20Part%201%20Vol%201.pdf>. <http://www.icao.int/Security/mrtd/Downloads/Doc%209303/Doc%209303%20Russian/Doc%209303%20Part%201%20Vol%202.pdf>.

18. Машиночитываемые проездные документы. Ч. 3. Машиночитываемые официальные проездные документы. Том 2. Спецификации на электронные МСОПД со средствами биометрической идентификации. - 2008. - Международная организация гражданской авиации. - [Электронный ресурс]: <http://www.icao.int/Security/mrtd/Downloads/Doc%209303/Doc%209303%20Russian/DOC%209303%20Part%203%20Vol%202.PDF>.

Ярмак Х.П.
професор кафедри АП та АП ОДУВС
Штульман І.В.
аспірант ОДУВС
Надійшла до редакції: 22.03.2013
**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**